

PHÙNG NHƯ THỤY

MODULE TH

13

**KĨ NĂNG LẬP KẾ HOẠCH
BÀI HỌC THEO HƯỚNG
DẠY HỌC TÍCH CỰC**

A. GIỚI THIỆU TỔNG QUAN

Lập kế hoạch bài học là một công việc quan trọng của nghề dạy học. Công việc này có thể ví với công việc thiết kế của người kĩ sư.

Lập kế hoạch bài học là một yếu tố quan trọng trong dạy học phát huy tính tích cực và tương tác của học sinh. Module này sẽ làm rõ cách phân loại, triển khai và thiết kế mỗi loại bài học theo hướng phát huy tính tích cực học tập của học sinh.

Nội dung chương trình giáo dục được thể hiện cụ thể nhất và đầy đủ nhất trong các bài học và hoạt động giáo dục. Do vậy, để giảng dạy tốt nội dung giáo dục, giáo viên phải chuẩn bị kĩ kế hoạch dạy học, hay còn gọi là thiết kế giáo án.

Kế hoạch dạy học là bản thiết kế sư phạm cho một bài học, trong đó thể hiện nội dung và phương pháp dạy học, mục tiêu, ý đồ sư phạm của giáo viên.

Kế hoạch dạy học là sản phẩm sư phạm độc đáo của giáo viên; qua kế hoạch dạy học, có thể nhận biết được trình độ khoa học, kinh nghiệm sư phạm và ý thức nghề nghiệp của giáo viên.

Kế hoạch dạy học là công cụ để giáo viên lên lớp. Sự thành bại của giờ dạy phụ thuộc rất nhiều vào việc chuẩn bị kế hoạch dạy học của giáo viên, cho nên “có kế hoạch dạy học tốt là thành công một nửa của giờ dạy”.

Việc lập kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực vẫn chưa được một số giáo viên chú trọng. Một số giáo viên chưa biết cách xác định đúng mục tiêu bài dạy, mục tiêu bài dạy là kết quả mà học sinh phải đạt được sau khi học xong bài dạy chứ không phải là mục tiêu viết cho giáo viên. Một số giáo viên khi xác định mục tiêu bài dạy chưa bám sát vào Chuẩn kiến thức, kĩ năng trong chương trình nên có những mục tiêu quá nặng so với trình độ của học sinh. Một số giáo viên chưa biết cách xác định nội dung và cấu trúc bài dạy, chưa biết cách xác định nguồn gốc thông tin phục vụ cho hoạt động dạy học. Một số giáo viên chưa biết cách lựa chọn phương pháp dạy học theo hướng dạy học tích cực...

Vì vậy, việc hướng dẫn giáo viên lập kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực là hết sức cần thiết. Module này sẽ giúp giáo viên biết cách lập kế hoạch dạy học một bài học cụ thể theo hướng dạy học tích cực.

Module gồm 5 nội dung chính sau:

- Khái niệm chung về lập kế hoạch dạy học theo hướng phát huy tính tích cực học tập của học sinh.
- Các bước thiết kế kế hoạch bài học theo hướng phát huy tính tích cực học tập của học sinh.
- Cách triển khai loại bài xây dựng kiến thức mới.
- Cách triển khai loại bài luyện tập.
- Thực hành thiết kế một số bài trong môn Toán tiểu học.

B. MỤC TIÊU

Học xong module này, học viên có khả năng:

- Phân biệt được các loại bài học ở tiểu học và yêu cầu của mỗi loại bài học.
- Biết cách triển khai mỗi loại bài học trên lớp theo hướng dạy học phát huy tính tích cực của học sinh.
- Nêu được các bước, yêu cầu thiết kế kế hoạch bài học theo hướng phát huy tính tích cực học tập của học sinh.

C. NỘI DUNG

Nội dung 1

KHÁI NIỆM CHUNG VỀ LẬP KẾ HOẠCH DẠY HỌC THEO HƯỚNG DẠY HỌC PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC HỌC TẬP CỦA HỌC SINH

Hoạt động: Tìm hiểu khái niệm chung về lập kế hoạch dạy học theo hướng dạy học phát huy tính tích cực học tập của học sinh

I. NHIỆM VỤ

Bạn đã từng lập kế hoạch dạy học, hoặc có thể đã đọc những tài liệu về lập kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực. Hãy nhớ lại, trao đổi với đồng nghiệp để thực hiện một số nhiệm vụ sau:

- Kế hoạch dạy học là gì?
- Ý nghĩa của lập kế hoạch dạy học.
- Phân biệt kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực với giáo án truyền thống.
- Yêu cầu của một bản kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực.

II. THÔNG TIN PHẢN HỒI

1. Khái niệm về lập kế hoạch dạy học

Kế hoạch dạy học (hay còn gọi là thiết kế giáo án) là kế hoạch (hay giáo án) của một tiết học thể hiện tinh thần cơ bản của chương trình môn học, thể hiện được mối liên hệ hữu cơ giữa mục tiêu, nội dung, phương pháp và kết quả, được gọi là 4 thành tố cơ bản của bài học.

Lập kế hoạch dạy học là xây dựng kế hoạch dạy học cho một bài học cụ thể, thể hiện mối quan hệ tương tác giữa giáo viên với học sinh, giữa học sinh với học sinh nhằm giúp học sinh đạt được những mục tiêu của bài học.

2. Ý nghĩa của lập kế hoạch dạy học

Bất kỳ một bài học nào cũng cần thời gian chuẩn bị, ngay cả khi sách giáo khoa hay tài liệu của bài học ngày hôm đó đã có sẵn thì thời gian lập kế hoạch dạy học cũng vẫn đóng một vai trò rất quan trọng trong việc ứng dụng những nguồn tài liệu ấy vào bài giảng một cách khoa học. Lập kế hoạch dạy học có một vai trò đặc biệt quan trọng, bởi nó giúp giáo viên quản lý thời gian dành cho mỗi đơn vị bài học được tốt hơn. Quan trọng hơn, lập kế hoạch dạy học có tác dụng vạch ra rõ ràng đơn vị bài học cần được chú trọng – phần trọng tâm mà học sinh bắt buộc phải biết – từ đó giáo viên sẽ dễ dàng hơn trong việc điều chỉnh khung thời gian, tăng giảm nội dung giảng dạy để đề phòng các trường hợp thiếu thời gian, thừa thời gian...

Một kế hoạch dạy học tốt sẽ cung cấp cho giáo viên một hướng đi rõ ràng. Nó như một thời khoá biểu và bản đồ dẫn đường cho hướng đi của một tiết học vậy.

Kế hoạch dạy học cung cấp cho giáo viên một nguồn tham khảo. Kế hoạch dạy học chỉ ra nội dung của bài học và giúp đảm bảo trật tự khoa học của thông tin, đưa ra kĩ năng học tập được sử dụng trong giờ và các phương tiện hỗ trợ cần thiết theo yêu cầu. Việc cung cấp thông tin theo một trật tự khoa học sẽ giúp học sinh hiểu và nhớ những thông tin đó một cách khoa học.

Lập kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực giúp cho giờ học phát huy được tính tích cực, tự giác, chủ động, sáng tạo của cả giáo viên và học sinh nhằm nâng cao tri thức, bồi dưỡng năng lực hợp tác, năng lực vận dụng tri thức vào thực tiễn, bồi dưỡng phương pháp tự học, tác động tích cực đến tư tưởng, tình cảm, đem lại hứng thú học tập cho người học.

3. Phân biệt kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực với giáo án truyền thống

Dạy và học tích cực đòi hỏi người giáo viên phải đóng vai trò là người thiết kế, tổ chức, hướng dẫn các hoạt động độc lập hoặc theo nhóm nhỏ để học sinh tự lực chiếm lĩnh nội dung học tập, chủ động đạt được các

mục tiêu kiến thức, kĩ năng, thái độ theo yêu cầu của chương trình. Trước kia, theo mô hình dạy học thụ động, giáo viên đóng vai trò thông báo, giảng giải kiến thức, truyền thụ một chiều, sử dụng phương pháp dạy học thuyết trình là chính, giáo viên chủ yếu đọc thoại; còn học sinh thụ động tiếp thu bằng cách ghi nhớ máy móc, học thuộc lòng. Đổi mới phương pháp dạy học theo hướng tích cực hoá hoạt động nhận thức của học sinh đòi hỏi học sinh phải tự tìm kiếm, khám phá kiến thức dưới sự tổ chức, hướng dẫn của giáo viên thông qua việc phối hợp các phương pháp dạy học truyền thống với các phương pháp dạy học tích cực, sử dụng các phương tiện dạy học hiện đại có ứng dụng công nghệ thông tin. Chính vì vậy, cách lập kế hoạch dạy học theo hướng đổi mới phương pháp dạy học cũng có nhiều đổi mới:

Phương pháp truyền thống	Đổi mới theo hướng tích cực
1. Xác định mục tiêu – Mục tiêu giảng dạy. – Mục tiêu chung. – Mục tiêu mong muốn đạt tới. 2. Soạn nội dung – Tập trung vào hoạt động của giáo viên. – Hoạt động dạy → hoạt động học. – Thông tin từ giáo viên → học sinh. 3. Trên lớp – Giáo viên hoạt động là chính. – Giáo viên thuyết trình, giảng giải. – Học sinh thụ động nghe, ghi.	1. Xác định mục tiêu – Mục tiêu học tập. – Mục tiêu phát triển. – Mục tiêu phân hoá. – Mục tiêu khả thi, căn cứ để đánh giá. 2. Soạn nội dung – Tập trung vào hoạt động của học sinh. – Hoạt động học → hoạt động dạy. – Giáo viên ↔ học sinh → kiến thức + phương pháp. – Học sinh ↔ học sinh. 3. Trên lớp – Học sinh hoạt động là chính. – Học sinh thực hiện các công việc độc lập / theo nhóm. – Giáo viên tổ chức, hướng dẫn các hoạt động của học sinh.

4. Yêu cầu của một kế hoạch dạy học theo hướng dạy học tích cực

- + Thể hiện được mục tiêu của chương trình.
- + Chú ý đến việc phát huy tính tích cực của học sinh.
- + Thể hiện được đề cương của nội dung bài giảng.
- + Thể hiện được việc tổ chức hoạt động của học sinh trong giờ học.
- + Phải sử dụng để dành khi lên lớp.
- + Phải mang tính chất mở.

Nội dung 2

CÁC BƯỚC THIẾT KẾ KẾ HOẠCH BÀI HỌC THEO HƯỚNG PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC HỌC TẬP CỦA HỌC SINH

MỤC TIÊU:

Sau khi hoàn thành nội dung này, người học có khả năng:

- Nắm được các bước thiết kế kế hoạch một bài học.
- Nắm được mục tiêu trong dạy học tích cực.
- Biết cách chuẩn bị trong dạy học tích cực.
- Biết cách tổ chức các hoạt động trong dạy học tích cực.

TIẾN TRÌNH:

Hoạt động 1: Tìm hiểu mục tiêu bài học

1. NHIỆM VỤ

Bạn hãy nghiên cứu tài liệu (Kế hoạch một bài học, Sách giáo viên...) và đưa ra một số thông tin sau:

- Mục tiêu của bài học là gì?
- Tại sao phải viết mục tiêu bài học?
- Phân biệt mục tiêu trong dạy học tích cực và trong dạy học thụ động.

Bạn có thể trao đổi với đồng nghiệp về những ý kiến của mình.

II. THÔNG TIN PHẢN HỒI

Việc xác định mục tiêu của bài học cần phải căn cứ vào Chuẩn kiến thức, kĩ năng đã được quy định trong chương trình gồm kiến thức, kĩ năng và thái độ cần hình thành ở học sinh sau bài học. Tuy nhiên, để xác định mục tiêu bài học, cần phân biệt được mục đích và mục tiêu.

Mục đích và mục tiêu đều muốn nói tới kết quả hướng đến của một quá trình thực hiện một công việc nào đó.

Mục đích là muốn nói tới kết quả hướng đến một cách khái quát, dài hạn, có tính chiến lược. Ví dụ: mục đích của nền giáo dục Việt Nam từ nay đến năm 2020...

Mục tiêu là muốn nói tới một kết quả cụ thể, ngắn hạn, có thể đạt được trong thời gian ngắn, do cá nhân hoặc tập thể nhỏ thực hiện, ví dụ: mục tiêu bài học, mục tiêu chương... Nói cách khác, mục tiêu là nói về việc người học sẽ như thế nào hoặc có khả năng làm được gì sau khi kết thúc bài học.

Theo quan điểm “công nghệ” thì mục tiêu là “đầu ra”, là “sản phẩm”, tức cũng là cái đích cụ thể của một quá trình hay một công đoạn sản xuất. Mục tiêu là cơ sở để đánh giá kết quả cuối cùng, vì vậy cần phải xác định mục tiêu cụ thể, rõ ràng, phù hợp.

Theo quan điểm “dạy học hướng vào học sinh” thì mục tiêu đề ra là cho học sinh chứ không phải cho giáo viên. Vì vậy, phải viết: “Học xong bài này, học sinh phải: Xác định được...”, không viết: Dạy bài này, giáo viên phải: Xác định được...”.

- Khi lập kế hoạch một bài dạy, cần xác định mục tiêu của bài, bởi lẽ:
 - + Giúp đánh dấu cho quá trình dạy từ điểm khởi đầu đến điểm kết thúc.
 - + Giúp người dạy có thể lựa chọn phương pháp và kĩ thuật dạy học phù hợp.
 - + Tạo điều kiện cho việc chuẩn bị giáo án được tốt hơn.
 - + Giúp cho việc đánh giá kết quả bài dạy, hay việc đánh giá lại mục tiêu của bài dạy.
- Mục tiêu cụ thể: Cần phải có ba yếu tố cấu thành:
 - + Làm gì: Mô tả hành động mà người học có khả năng làm được sau khi được truyền đạt kiến thức (cuối bài học).

Để diễn đạt điều này, phải dùng các động từ hành động có thể quan sát được hoặc đo lường được.

- + Điều kiện: Nêu ra các điều kiện và giới hạn quy định các hành vi sẽ diễn ra.
- + Tiêu chuẩn: Sử dụng tiêu chí hay tiêu chuẩn thực hiện đòi hỏi người học phải đạt được ở mức độ nào thì chấp nhận được.

- Mục tiêu cụ thể dành để viết cho người học:

Đó là những chủ ý su phạm miêu tả kết quả mong đợi. Đó là hiệu quả mong đợi của nhà quản lý đối với giáo viên và học sinh. Thường được diễn đạt dưới dạng kiến thức cần đạt, thái độ mong đợi, năng lực có được sau mỗi bài học.

Ví dụ: “Sau khi học xong, học sinh cần đạt được những kiến thức, năng lực mới trong lĩnh vực...”.

- Mục tiêu chung viết cho người dạy hay nhà quản lý:

- + Quy tắc viết mục tiêu “SMART”:

S – Cụ thể.

M – Đo được.

A – Đạt được.

R – Thực tế/phù hợp.

T – Giới hạn về thời gian.

Cần phân biệt rõ mục tiêu trong dạy học thụ động và mục tiêu trong dạy học tích cực, cụ thể là:

Mục tiêu trong dạy học thụ động	Mục tiêu trong dạy học tích cực
Nêu nhiệm vụ và công việc cần làm của giáo viên và học sinh.	Là đích của bài học, học sinh cần đạt được về kiến thức, kĩ năng, thái độ trong và sau khi học bài học.
Mục tiêu bài học được xác định một cách chung chung căn cứ vào nội dung sách giáo khoa.	Mục tiêu của bài học được xác định căn cứ vào Chuẩn kiến thức, kĩ năng và yêu cầu về thái độ cần được hoàn thành trong chương trình giáo dục.

Mục tiêu trong dạy học thụ động	Mục tiêu trong dạy học tích cực
Các mục tiêu cần đạt được của học sinh chưa được lượng hoá, khó quan sát được và không “cân, đong, đo, đếm” được.	Các mục tiêu được biểu đạt bằng các động từ hành động cụ thể, có thể lượng hoá và quan sát, “đo”, “đếm” được.

Hoạt động 2: Tìm hiểu phương tiện dạy học

I. NHIỆM VỤ

Bạn hãy nghiên cứu tài liệu và cho biết một số thông tin sau:

- Liệt kê một số phương tiện dạy học thường dùng ở tiểu học.
- Đưa ra một vài phương tiện dạy học tự làm mà giáo viên có thể sử dụng trong bài học.

Bạn có thể trao đổi với đồng nghiệp về những ý kiến của mình.

II. THÔNG TIN PHẢN HỒI

- Các phương tiện và học liệu được hoạch định theo ba tiêu chí cơ bản sau:
- + Có những yếu tố mới, không ngang bằng và càng không được nghèo nàn hơn tình trạng thông thường. Các phương tiện thông thường phải có bất cứ lúc nào, ở bất cứ môn và bài học nào như bảng, sách giáo khoa, thước tính, các dụng cụ học tập bao gồm thước kẻ, bút, vở, giấy... thì đương nhiên phải chuẩn bị. Nhưng khi thiết kế bài học thì trọng tâm là hoạch định những phương tiện và học liệu đặc thù của bài đó.
- + Được xác định về chức năng một cách cụ thể. Nghĩa là mỗi thứ hàm chứa giá trị gì và khi sử dụng thì nó có tác dụng gì. Chức năng được quy định thành 3 nhóm: hỗ trợ giáo viên, hỗ trợ học sinh, hỗ trợ đồng thời cả giáo viên và học sinh. Trong mỗi nhóm như vậy, cần phân biệt những chức năng cụ thể hơn nữa. Chẳng hạn, các phương tiện hỗ trợ giáo viên gồm các loại: cung cấp tư liệu tham khảo, hướng dẫn giảng dạy, trợ giúp lao động thể chất, hỗ trợ giao tiếp và tương tác giữa thầy và trò, tạo lập môi trường và điều kiện sư phạm... Những phương tiện hỗ trợ học sinh cũng